

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ НАУЧЕН ЦЕНТЪР
CYRILLO-METHODIAN RESEARCH CENTRE
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCE

www.kmnc.bg

ГОДИШЕН ОТЧЕТ
НА КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИЯ НАУЧЕН ЦЕНТЪР ПРИ БАН ЗА 2025 Г.

През 2025 г. се навършиха 1140 години от *Успението на св. Методий* (885 г.). Тази годишнина е особено значима за дейността на Кирило-Методиевския научен център (КМНЦ), тъй като напомня за централната роля на Кирил и Методий и техните ученици в изграждането на славянската писмена култура. Изследването на изворите за дейността им, създадените от тях литературни творби, както и разпространението на кирило-методиевската традиция е в самата основа на научната мисия на Центъра. Подобни юбилеи не са само повод за възпоменание, а и стимул за нови изследвания, интердисциплинарен диалог и обществено осмисляне на значението на делото на светите братя за българската и европейската културна история.

Отбелязването на юбилейната година започна още на 14 февруари, когато КМНЦ организира академично тържество по повод празника *Успение на св. Кирил*, което събра в музея „Земята и хората” учени, учители, ученици, духовници и граждани. Централно събитие на честването беше представянето на изложбата „За Кирил и Методий –някога и сега“, съпроводено с научно-популярната лекция „Празнични чествания на светите братя Кирил и Методий в съвременна Европа“ на гл. ас. д-р Е. Златева (вж. интервю на Е. Златева в предаването „За думите“ на БНР <https://bnrnews.bg/hristobotev/post/24087/na-14-fevruari-otbelazvame-uspenie-kirilovo>).

Снимка 1. Покана за академичното тържество, посветено на Успение Кирилово.

На 8 април 2025 г. по повод *Успение Методиево* (6 април) в Чешкият център в София гл. ас. д-р А. Бобев изнесе лекция на тема „Три западни агиографски текста за светите братя Кирил и Методий“ (Вж. снимка 2. Директорът на КМНЦ проф. д-р В. Желязкова приветства гостите на събитието).

Безспорна кулминация сред тържествените събития бе състоялият се на 21–24 май международен научен форум „Християнските мисии през Европейското средновековие и тяхното интелектуално наследство. История, представи, идеи“ / “Christian Missions in the European Middle Ages and their Intellectual Heritage. History, Notions, Ideas” (за него вж. т. 2.2). Най-новите научни факти, свързани с живота и книжовната дейност на Методий бяха представени от проф. д.н. Д. Чешмеджиев и проф. д-р С. Бърлиева в предаването „Словото последвал... 1140 години от смъртта на първоучителя Методий“ на История.Бг

https://bnt.bg/news/slovoto-posledval-1140-godini-ot-smartta-na-parvouchitelya-metodiy-339098news.html?fbclid=IwY2xjawPIp9pzcRjBmFwcF9pZBAyMjIwMzkxNzg4MjAwODkyAAEeFPDvqy_VfyMpGWM4tfP1CDUV8TGbYVSm6iBahiBDY3a1GoCC5UjAS6tSf6Q&brid=FcxPHm8d64BVJYvv0sxjzg).

И през 2025 г. историята и значението на кирило-методиевото дело се радваха на широк обществен интерес. Повод за това бе официалното обявяване, от Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий" и вицепрезидента на Р България г-жа Илиана Йотова, на 2025 г. за Година на глаголицата. В отговор на своята мисия да осигурява присъствието в обществото на един от стожерите на българската национална идентичност – Кирило-Методиевото дело, чрез комплексно интердисциплинарно проучване на този феномен, най-голям български принос в европейската и световната писмена култура учените от КМНЦ организираха и се включиха в различни инициативи по повода. Така доц. д-р Д. Найденова в предаване на радио София, БНР (<https://bnr.bg/post/102160696/glagolicata-kato-chast-ot-balgarskoto-kulturno-i-nacionalno-istorichesko-nasledstvo>) и нарочна лекция в ОКИ „Красно село“ (<https://www.youtube.com/watch?v=Yyij7RHAwKE>) обърна внимание на това, че съвременните научни изследвания убедително доказват, че глаголицата продължава да бъде позната и използвана през целия период на средновековната ни история, а тезата за създаването на тази азбука в 855 г. е една от възможните, но по-малко убедителни хипотези и се свързва с предполагаема ранна мисия на Кирил и Методий в пределите на българската държава, по р. Брегалница. Тази теза, отхвърлена от съвременните научни изследвания, става особено популярна в епохата на Възраждането, когато се формират корените на националната идентичност. В продължение на цялата 2025 г. доц. д-р Т. Илиева от КМНЦ в сътрудничество с д-р Инна Димитрова от УниБИТ, бивша докторантка от КМНЦ, проведеха 19 научно-популярни лекции, в които запознаваха българската общественост с проблемите на първата славянска азбука. На цикъла лекции,

онасловен „Научни и богословски аспекти в изучаването на глаголическата писменост“, Константин-Кириловата азбука бе разгледана от гледна точка на семиотиката. След кратък обзор на досегашните изследвания върху всяка една от 38-те букви в глаголицата бе предложен богословско-философско-културологичен анализ на съответния знак като концептограма, изразяваща определен постулат от християнското учение според неговата формулировка в Никео-Цариградския символ на вярата. Това е един от възможните прочити на посланието, което носят тези писмена предвид факта, че не разполагаме с оригинално свидетелство за символиката на Константин-Кириловите букви (като контрапункт на невъзможните интерпретации, внасящи чужди елементи в смисъла на буквите, несъвместими с тяхната културна принадлежност. На някои от лекциите бяха канени и външни лектори, които разказаха за резултатите от своите изследвания в областта (проф. д-р Тр. Кръстанов, доц. д-р Д. Атанасова). Водещите Цикъла от беседи бяха канени да изнесат лекции в различни академични институции, между които СУ „Св. Кл. Охридски“, ЮЗУ, УниБИТ, НБКМ. Бяха излъчени две интервюта с тях по Радио „Хр. Ботев“, в предаването „За думите“ с Венета Гаврилова, в които те разказаха за популяризаторската си работа сред обществото (<https://bnrnews.bg/hristobotev/post/25391/glagolicata-nauka-i-mistika>).

Учените от КМНЦ се включиха и в инициативите по отбелязването на още една важна национална годишнина – 1160 години от покръстването на българите. В нарочно предаване по този повод на История.Бг доц. д-р С. Баталова представи своите изследвания по темата (<https://bnt.bg/news/pokrastvaneto-340126news.html>).

АКАДЕМИЧЕН СЪСТАВ НА КМНЦ – БАН КЪМ 31.12.2025 Г.

Професори	2
Доценти	11
Главни асистенти	7
Асистенти	2
Служители без академични длъжности, но с образователна и научна степен „доктор“.	1

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ЗВЕНТО

1.1. *Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на звеното, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в*

съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.

В съответствие с актуализираната Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030 г. и Стратегията за развитие на БАН 2018–2030 г., КМНЦ форматира своята изследователска парадигма в 3 основни направления: научно-изследователско, дидактично и популяризаторско.

1. Научна дейност – водеща за КМНЦ

Публикации и цитирания

През 2025 сътрудниците на Центъра са обнародвали 46 научни публикации, 21 от които са индексирани в WoS, Scopus, ERIH+ (вж. по-подробно в приложение № 1). През 2025 г. 55 научни изследвания са представени от 19 сътрудници на КМНЦ на 30 форума, от които: 12 национални конференции и 18 международни. Своеобразно доказателство за качеството и ползата от научната дейността на Центъра е фактът, че за 2025 г. 99 публикации на учени от КМНЦ са цитирани общо 175 пъти, включително в авторитетни международни издания (вж. Приложение № 2).

Сътрудниците на КМНЦ са автори, съставители и редактори на два сборника, единият от които е индексирани и рефериран в наукометричните бази данни Web of Science и Scopus:

- ✓ **Кирило-Методиевото дело в научната и културната памет & 200 години от откриването на Супрасълския кодекс (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 35). София, 2025, 616 с. Редакционна колегия: Мая Иванова (отг. редактор), Евгени Зашев, Цветан Василев, Люба Илиева, Славия Бърлиева, Александър Наумов, Мажанна Кучинска. ISSN 0205-2253 (print); ISSN 2815-3855 (online); ISBN 978-954-9787-69-6**

https://www.kmnc.bg/wp-content/uploads/2025/04/KMS_35_Съдържание_бг_eng.pdf

Вж. снимка 3.

Кирило-Методиевските студии (КМС) е поредица, специализирана в областта на кирилометодиевистиката, издавана в КМНЦ от 1984 г. насам. Днес поредицата е добре позната на всички славистични и медиевистични академични центрове в света. Книга 35 на КМС обединява статиите, представени като доклади на две международни конференции. Първата под надслов „Кирило-Методиевото дело в научната и културната памет“ бе организирана от КМНЦ в София (22–24 май 2023 г.) в рамките на Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ на Министерството на образованието и науката. Конференцията бе посветена на две

важни академични годишнини: 110 години от създаването на Климентовата комисия (12 декември 1913 г.) и 60 години от възстановяването на Кирило-Методиевската комисия (22 май 1963 г.). Наред с тях бе отбелязана и 1160-годишнината от създаването на Кирило-Методиевата писменост. Втората конференция бе част от едно голямо честване – 200 години от откриването на Супрасълския кодекс, започнало във Варшава и Бялисток и завършило в Супрасълския манастир (22–24 септември 2023 г.), в което КМНЦ бе съорганизатор.

В първата част на книга 35 на КМС са поместени 27 статии на 29 автори от Австрия, България, Великобритания, Италия, Литва, Полша, Словакия, Украйна и Чехия. Във втората част са публикувани 12 статии, посветени на Супрасълския кодекс, а авторите са от Полша, България, Беларус и Италия. Всички статии представят разширени научни разработки на прочетените по време на конференциите доклади и независимо от различните теми, направления, методи, школи и индивидуални подходи, отразяват постиженията на палеославистиката от последното десетилетие. В тематично отношение статиите са разпределени в два раздела. Първият включва теми за светите братя Кирил и Методий, за кирило-методиевските извори и традиции; за почитанието към Първоучителите в различните славянски страни; за византийските преводи в стобългарската книжнина; няколко статии разглеждат отделни въпроси, свързани с мотивите за първородния грях и Страшния съд в старославянската традиция; старобългарската химнография и старобългарската ритмика; историята и философията; рецепцията на старобългарския език и книжовност. Вторият раздел включва статии, разглеждащи: същността и значението на забележителния старобългарски паметник, известен като Супрасълски сборник или кодекс, назован по местонахождението, където е открит – Супрасълския манастир в Полша; личността на Михаил Бобровски – откривателя на кодекса, който за първи път обръща внимание на историческата и културната му ценност; основните принципи при систематизирането на огромната научна публикационна продукция върху Супрасълския сборник и библиографското ѝ систематизиране; макрожанровата структура на сборника като образец на ранната преславска ръкописна култура; системата на евангелските четива в пасхалната седмица, засвидетелствана в кодекса; съотношението между заглавията и съдържанията на мъченическите текстове в кодекса и изображенията, открити по полетата на ръкописа; разпространението на произведенията на Григорий Цамблак на територията на Великото Литовско княжество и неговото литературно влияние и за съществуването на кирилицата в Полша в един широк времеви диапазон.

КМС 35 бяха представени на 21 май 2025 г. в рамките на международната научна конференцията „Християнските мисии през Европейското средновековие и тяхното интелектуално наследство. История, представи, идеи“ / “Christian Missions in the European Middle Ages and their Intellectual Heritage. History, Notions, Ideas”.

- ✓ **Loqui diversis linguis nolite prohibere. Сборник в чест на професор Славия Бърлиева. Съставители Мая Иванова, Мария Тотоманова-Панева, Цветан Василев (= Palaeobulgarica, 49 (2025), 4. Специално издание). София: КМНЦ, 2025. ISSN 0204-4021, ISBN 978-954-9787-73-3. 820 стр.**

Вж. снимка 4.

Томът е замислен като юбилеен сборник, който отразява широкия тематичен и методологически спектър на научните интереси, характерни за изследователската работа на проф. д-р Славия Бърлиева. В началото на изданието са включени Tabula gratulatoria, уводен юбилеен текст и пълна библиография на научните публикации на проф. Бърлиева. Сборникът обединява голям брой статии на автори от България и чужбина (Италия, Германия, Полша, Словакия, Словения, Литва, Албания, Русия, Великобритания и др.), което свидетелства за високата международна разпознаваемост на списанието и за активното му участие в европейското научно пространство. Материалите са разпределени в седем тематични раздела, които обхващат ключови проблемни полета на хуманитарното знание. Първите три раздела са посветени на византийско-славянските културни взаимодействия, на преводите и адаптациите на текстове, на библейската традиция в гръцки, латински и славянски контекст, както и на езиковите и поетичните особености на старобългарската книжнина. Значителен акцент е поставен върху текстологически, лингвистични и културно-исторически анализи, основани на ръкописни извори. Следващите раздели разглеждат средновековни извори за българската история, Кирило-Методиевото наследство и неговите интерпретации в европейски контекст, както и политиките на паметта, свързани със славянската писменост и културна идентичност. Особено място заемат изследванията върху култове, паметници, ръкописни свидетелства и съвременни форми на културна рецепция. Последните два раздела разширяват хронологичния и тематичния обхват на тома, като включват студии върху православните традиции на Новото време, както и върху митологията, обредността, музикалната култура и фолклорните наративи, демонстрирайки интердисциплинарния характер на съвременните хуманитарни изследвания.

С това специално издание Старобългаристика/Palaeobulgarica не само отдава заслужена почит на проф. д-р Славия Бърлиева, но и утвърждава своята роля като водещо международно научно издание.

Организиране на научни форуми

На 9 май 2025 г. в гр. Солун се проведе Международна научна среща на тема „Солунските братя Кирил и Методий – равноапостоли и светци на писмеността и образованието“ (The Thessalonian Brothers Cyrilus and Methodius, Equal to the Apostles, Saints of Literacy and Education), организирана от Центъра за история на Солун към Община Солун и КМНЦ като обща регионална проява, подкрепяща развитието на Европейския културен маршрут на Св. Кирил и Методий на Балканите. В него взеха участие учени, дипломати, учители, студенти и ученици от Гърция и България.

В периода 21–24 май КМНЦ организира международния научен форум „Християнските мисии през Европейското средновековие и тяхното интелектуално наследство. История, представи, идеи“/ “Christian Missions in the European Middle Ages and their Intellectual Heritage. History, Notions, Ideas“ (за него вж. т. 2.2).

В рамките на проекта „Развитие на кирилицата в южнославянските земи от IX до XIV век: изследване и цифрово представяне“ (№ КП-06-Н90/9, финансиран от ФНИ) с ръководител проф. д-р В. Желязкова, по време на 27-мия конгрес на славистите (25–30.08. 2025) бе организиран тематичен блок с наслов: „Nouveaux défis de la paléographie slave / Новые вызовы славянской палеографии“ (<https://www.kmnc.bg/проект-на-кмнц-представен-на-слависти/>).

Вж. снимка 5.

Като част от работата по проекта за ЦВП „Наследство. Бг“ - BG16RFPR002-1.014-0011 „Устойчиво развитие на център за върхови постижения „Наследство Бг“ проф. д-р С. Бърлиева и гл. ас д-р Е. Златева организираха кръгла маса на тема: „Mapping Heritage: Digital Solutions for Presenting European Cultural Routes Passing through Bulgaria“ – част от програмата на 15th International Conference “Digital Presentation and Preservation of Cultural and Scientific Heritage” (Бургас, 25–28.09.2025) под патронажа на ЮНЕСКО и Община Бургас. В кръглата маса взеха участие представители на научно-изследователски центрове и технологични компании от България, Турция, Унгария и Сърбия.

През 2025 г. по проекта „Развитие на кирилицата в южнославянските земи от IX до XIV век: изследване и цифрово представяне“ (№ КП-06-Н90/9, финансиран от ФНИ)

с ръководител проф. д-р Веселка Желязкова бе организиран цикъл от онлайн семинари, посветени на кирилската графична система (<https://kirilica.kmnc.bg/events>) . В рамките на пет специализирани семинара бяха представени палеографски анализи на кирилски кописи от XIV век, както и изследвания върху средновековните кирилски епиграфски паметници в българските земи. В рамките на семинарния цикъл беше представен и Cyrillic Palaeography Toolkit (CyPaT) – **иновативен дигитален инструментариум за изследване на кирилската палеография**, разработван в тясно сътрудничество с Института по математика и информатика при БАН. Инструментът съчетава традиционния палеографски анализ с цифрови методи и представлява съществен принос към устойчивото дигитално представяне и анализ на кирилското ръкописно наследство.

2. Дидактична дейност

Разработването на заложените в програмата на КМНЦ проекти отговарят и на поставените приоритетни задачи в *Стратегията за развитие на БАН 2018-2030 (политика 34)* относно *необходимостта от действия, насочени към специална грижа за навлизането на научния подход в средното образование.*

В съответствие на **Дейност 34.1.** от Стратегията на БАН „създаване на ефективно хранилище за дигитално учебно съдържание, подходящо за използване от различни системи за управление на образователните процеси, внедрени в системата на средното образование“, през 2025 г. КМНЦ продължи разработването на *своя електронна образователна платформа* . Платформата бе представена от проф. д-р В. Желязкова по време на международната конференция „Изкуствен интелект в образованието: Пътят към иновативно преподаване и учене“ (04–06 април 2025 г.), организирана от БНУ „Найден Геров“ (Лондон, Гринуич) по националната програма на Министерството на образованието и науката „Роден език и култура зад граница“. Образователните дейности на учените от КМНЦ бяха отразени и в нарочно предаване на БНР (<https://bnrnews.bg/radiobulgaria/post/53066/platforma-na-kirilo-metodievskia-nauchen-centar-izdiga-nivoto-na-obuchenie-v-uchilishtata>).

КМНЦ взе участие в Софийския фестивал на науката 2025, който се проведе от 8 до 11 май 2025 г. в София Тех Парк. На събитието учените от КМНЦ се представиха със свой щанд, на който изложиха най-новите си научни и образователни продукти, изложби и дидактически игри. През всичките 4 дни на Фестивала щандът се радваше на непрекъснат интерес от страна на посетителите – учители с техните ученици и цели семейства се упражняваха в писане на глаголица и се надпреварваха да решават

занимателната викторина с различни ребуси, загадки и логически задачи, подбрани от образователния курс „Кирилометодиевистика за малки и големи“ от образователната Е-платформа на КМНЦ, разработен от доц. д-р Т. Илиева. Отговорилите правилно получаваха за награда „периодичната“ таблица на глаголическата азбука, за да продължат упражненията и въщи. В програмата на фестивала за 10 май от 14:30 ч. бе включена лекция на доц. д-р Т. Илиева и д-р И. Димитрова (бивш докторант на КМНЦ, понастоящем преподавател в УниБИТ) на тема „Глаголическата писменост – между модерната наука и средновековната мистика“. При конкуренция с още няколко лекции на природонаучна тематика, които бяха насрочени па същото време, най-голямата зала КОСМОС на Тех Парк с капацитет 360 места бе запълнена от желаещите да чуят какво ще им кажат учените от БАН за Константин-Кириловата азбука. Лекцията завърши с оживена дискусия.

В работната среща на българските неделни училища в Австрия и представители на български институции и университети, организирана от Посолството на Република България във Виена на 13–14.09.2025 г. участва гл. ас. д-р Е. Златева. Там тя направи презентация на образователните дейности на КМНЦ в полза на средното и висше образование – акредитирани докторантски програми, образователен видеоканал, образователни ресурси на електронната платформа, лекторати по БЕЛ в чужбина, издания и учебни помагала. В резултат от Проведената среща на д-р Златева с Н.П. посланик Десислава Найденова-Господинова и представители на Виенския университет във връзка със специализация на студенти в КМНЦ един студент – Леонид Моц заяви желание и подаде документи за обучение в Центъра през 2026 г. https://www.bta.bg/bg/bg-world/981614-ekipat-na-uchilishte-sv-sv-kiril-i-metodiy-vav-viena-sreshtata-na-nedelnite?fbclid=IwY2xjawNgNQVleHRuA2FlbQIxMAABHjRHAk5d4Vn47vWX1G75VkhTFzooB0TI0D582poSGAe_1Tybti_56cIqgkIZ_aem_wwpWdGGeAOMtx0khdLoNdQ.

В началото на юни 2025 г. посолството на Република България, Българският културен институт (БКИ), Институтът по славянска филология на Ягелонския университет в Краков и Православната духовна академия при Супрасълския благовещенски манастир организираха изнесен лекторат по българистика – работна среща между студенти и учени от Полша и България, сред които бяха проф. Ян Страдомски от Ягелонския университет и проф. Димо Чешмеджиев – КМНЦ (вж. снимка б).

3. Популяризаторска дейност

Във връзка със своите задачи като Академично специализирано звено и в изпълнение на заложените приоритети в специфична **цел 9 от стратегическите направления и приоритети** на БАН „повишаване на авторитета на БАН в обществото и затвърждаване на Академията като един от основните духовни центрове на страната“ КМНЦ продължи и през 2024 г. подготовката на серия от постерни изложби за представяне и популяризиране на българското културно историческо наследство в страната и чужбина. Чрез подготовката на документални изложби КМНЦ прави възможно по иновативен начин да бъде запозната обществеността с изключително важни събития и свързаните с тях паметници на старобългарската писмена култура, както и със също толкова ценни, но по-малко известни артефакти и архивни документи от различни периоди. С помощта на визуалната форма стават достояние на широката публика както научните постижения на учените от КМНЦ в частност, така и тези на изследователите в БАН като цяло.

През 2025 г. КМНЦ е организатор на 9 изложби у нас и 2 в чужбина. Като правило откриването на изложбите е съпътствано от академична лекция.

1. София, музей „Земята и хората“ (14.02.–14.03.2025): „За Кирил и Методий – някога и сега“;
2. Пловдив, ПУ „Паисий Хилендарски“ (09–31.05.2025): „Буквите“;
3. Солун, Гърция (09.05.–09.06.2025): „Cyrill and Methodius. Images. Memory. Identity“ <https://www.kmnc.bg/международна-научна-среща-и-изложба-в/>;
4. Лясковец, Музей на гурбетчийското градинарство (23.05.–30.06.2025): „Пътят на Кирил и Методий и техните ученици“ <https://www.kmnc.bg/изложба-на-кмнц-гостува-в-община-ляско/>;
5. Габрово (22.05.–22.06.2025): „За Кирил и Методий – някога и сега“ <https://www.kmnc.bg/изложбата-за-кирил-и-методий-няког/>;
6. Скопие, Република Северна Македания (24.05.–24.06. 2025): „В началото бе буквата“ <https://www.facebook.com/reel/664515383239556>;
7. София, БАН (21–30.05.2025): „По следите на учениците: Кирило-Методиевският маршрут в България – част от европейския културен маршрут на съвета на Европа“;
8. Балчик (22.08–20.09.2025): „По следите на учениците: Кирило-Методиевският маршрут в България – част от европейския културен маршрут на съвета на Европа“;

9. Бургас (25–28.09.2025): „По следите на учениците: Кирило-Методиевският маршрут в България – част от европейския културен маршрут на съвета на Европа“;
10. София, БАН (26.08–05.09.2025): „В света на проф. Боню Стоянов Ангелов“
<https://www.kmnc.bg/откриване-на-изложба-посветена-на-про/>;
11. София, НБКМ (6–29.10.2025): „В света на проф. Боню Стоянов Ангелов“;
<https://www.kmnc.bg/кирило-методиевският-научен-център-о-2/>;
12. Университетска библиотека на СУ „Св. Климент Охридски“ (5.11–5.12.2025): „В света на проф. Боню Стоянов Ангелов“.

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030 – извършени дейности и постигнати резултат по конкретните приоритети.

Научноизследователската парадигма на КМНЦ е **свързана с националната идентичност и с проблеми от национално и обществено значение** (*Специфична цел б. Дейности б.1, б.2*). Неоспорим факт е, че най-старият и най-активно действащ символ на българската национална идентичност е Кирило-Методиевото дело. Още през Средновековието и до днес то функционира не само като белег за разпознаваемост, но и като инструмент за „изобретяване“ на идентичност или влагане на нови елементи в традиционно съществуващите представи за принадлежност. Доказателство за това е и обявяването на 2025 г. за Година на глаголицата от вицепрезидента на Р България г-жа Илияна Йотова.

Цялостната дейност (научна и административна) на КМНЦ се вписва в инструментите за постигане на основната цел на „Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017–2030)“ – развитие и модернизирание на научните изследвания. КМНЦ се стреми да осигури възможности за повишаване на квалификацията на учените и за кариерното им развитие, основани на единни изисквания и обективни наукометрични показатели (**Специфична цел 1, Дейности 1.1, 1.2 и 1.3**). През 2025 г. в КМНЦ е проведена една процедура за академичната длъжност „доцент“, една за „главен асистент“. Назначени на длъжност „асистент“ са двама докторанти. В унисон с политиките и дейностите на **специфична цел 2. Повишаване на жизнения стандарт и на социалния статус на учените и специалистите, заети в научноизследователска дейност**, усилията на Центъра са насочени и към подготовката и реализирането на проекти, които предоставят допълнително финансиране. През 2025 г.

продължи работата по проекта за изграждане на Националната е-структура ClaDA-BG, финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ на Дирекция „Структурни фондове и международни образователни програми“ към МОН (координатор за КМНЦ: проф. д-р С. Бърлиева), по научноизследователската програма на МОН „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (ръководител: проф. д-р В. Желязкова). През месец юли 2025 г. започна работата по втората фаза на проекта за ЦВП „Наследство.Бг“ – BG16RFPR002-1.014-0011 „УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ЦЕНТЪР ЗА ВЪРХОВИ ПОСТИЖЕНИЯ „НАСЛЕДСТВО БГ“ по програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“, BG16RFPR002-1.014 – Устойчиво развитие на Центрове за върхови постижения и Центрове за компетентност. В КМНЦ се разработва и един проект, финансиран от ФНИ – „Развитие на кирилицата от IX до XIV век в южнославянските земи: изследване и цифрово представяне“ с ръководител проф. д-р В. Желязкова.

Чрез изпълнението на поставените научноизследователски и приложни задачи дейността на сътрудниците на КМНЦ е насочена към разширяване на участието на българската научна общност в европейското изследователско пространство и разширяване на международното научно сътрудничество (*Специфична цел 9*). Насърчава се публикуването в авторитетни международно реферирани научни списания (**50 % от публикациите на учените от КМНЦ за 2025 година са в реферирани и индексирани в WoS, Scopus, ERIH+ научни издания**). КМНЦ е част от четири международни научни мрежи (Balkan History Association, Pax Byzantino-Slava, Byzantine Thessaloniki, Асоциация за Европейски културен маршрут „Св.св. Кирил и Методий“, Злин (Чехия).

Като цяло политиката на КМНЦ е насочена **към привличането на чуждестранни учени** в изпълнението на различни по характер дейности. В научния колектив на проекта „Развитие на кирилицата от IX до XIV век в южнославянските земи: изследване и цифрово представяне“ участват 7 учени от чужбина (доц. д-р Марко Скарпа, университет в Месина; д-р Кети Траини, Университет Мачерата; д-р Милена Давидович, Балканолошки институт, САНУ; д-р Констанца Бурлаку, Ватиканска библиотека; Йелена Цветкович, Белградски университет; Алекса Караич, Белградски университет и Юстина Допиерала, Лодзки Университет. Гост-лектори в КМНЦ бяха проф. Алесандро Мария Бруни от университета “L’Orientale” в Неапол (лекция на тема „Трансмисията на старобългарските преводни текстове: проблеми и подходи на текстологическите изследвания“, <https://www.youtube.com/watch?v=5n3sNsIvfow>) и

проф. Ваня Станишич от Белградския университет (лекция на тема „Интегративне и дезинтегративне силе у историји словенске писмености“).

Трябва да се подчерта, че в рамките на научноизследователската си дейност КМНЦ се стреми да поддържа активни връзки с образованието, държавните институции и обществото като цяло (**Специфична цел 10**). Не на последно място това е свързано с даване на подходяща гласност на труда на учения и популяризирането на научните изследвания на достъпен език. През 2025 г. сътрудниците на Центъра са имали общо **16 публични изяви и изказвания по актуални за обществото въпроси**, част от които излъчени в най-престижните медии на страната (БНТ и БНР).

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности.

Научно-изследователската дейност на КМНЦ е насочена към съвременното българско общество в сферата на необходимите му и задължителни знания за българската културна история, пречупени през призмата на делото на светите братя Кирил и Методий. Колективът на Центъра приема, че съвременната информационна среда трябва да осигурява достъп на широката общественост до научно коректни знания и максимално пълна информация, особено в светлината на разширяването на ЕС и позицията на Република България в този контекст. Допълнителен аспект в рамките на тази политика е повишаването на задължителните знания на всеки български гражданин за собствената културна история. Не на последно място разработваните в КМНЦ проекти и дейности се вписват и в предложените мерки за подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и изучаването на българския език и култура от деца, чийто матерен език не е български, както и в предвидените мерки за популяризирането на българското културно-историческо наследство в чужбина и запазването на българската идентичност на българите, живеещи извън страната.

КМНЦ **поддържа постоянно актуална информация** за своята дейност на интернет страница си (<http://www.kmnc.bg/>), както и на страницата на БАН (<http://www.bas.bg/>). На свой ред активното участие с материали и коментари в социалните платформи (във Фейсбук на адрес: <https://bit.ly/2IYdjRb>), позволява да се осъществи пълноценна връзка с обществеността и да се отговори на нейните очаквания и изисквания. Своеобразен индикатор за оценката на интереса и качеството на резултатите е фактът, че фейсбук-страницата на КМНЦ има повече от 6 000 последователи. Към края на 2025 г. видео-каналът на КМНЦ в YouTube има над 52 000 посещения <https://www.youtube.com/channel/UCZWJ5qW6J0YVkeIEH3CMJ7A>.

1.4. Взаимоотношения с други институции

КМНЦ поддържа активни взаимоотношения и сътрудничество с различни национални и международни институции. Той е част от четири **международни научни мрежи**: PaxByzantino-Slava (<http://www.ni.ac.rs/novosti-i-dogadjaji/vesti/medunarodna-naucna-mreza-pax-byzantino-slava>); ByzantineThessaloniki, BalkanHistoryAssociation (<https://www.balkan-history.com/about-us/>); Асоциация за Европейски културен маршрут „Св. св. Кирил и Методий“, Злин (Чехия) (<https://www.cyril-methodius.cz/en/o-nas/>) и **две национални**: „Национална интердисциплинарна изследователска е-инфраструктура за ресурси и технологии за българското езиково и културно наследство, интегрирана в рамките на европейските инфраструктури CLARIN и DARIAH“, и „Изграждане и развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001). В техните рамки КМНЦ извършва научно-изследователска и популяризаторска дейност в тясно сътрудничеството не само с висшите учебни заведения в страната и чужбина като СУ „Св. Климент Охридски“, ПУ „Паисий Хилендарски“, ШУ „Константин Преславски“, Университета в Лодз, Краковския университет и др., но и със Столична община, Националния исторически музей, общината на гр. Солун, Zborog Embellishing Association, Nitra Tourist Board и др.

КМНЦ се стреми да засили интердисциплинарността на своите изследвания и чрез осъществяването на **съвместни проекти с други институти в рамките на БАН**. Партньор на КМНЦ в проекта „Развитие на кирилицата от IX до XIV век в южнославянските земи: изследване и цифрово представяне“, финансиран от ФНИ е *Институтът по математика и информатика на БАН*. Доц. д-р Д. Найденова е част от научния колектив на *реализирания от ИИИ проект* „Религиозната реторика на властта във византийското и балканското Средновековие / Religious rhetoric of power in the Byzantine and Balkan Middle Ages“ в рамките на междуакадемичната спогодба с Румънската академия, как и участник в проекта „Arts, Literature and Power in Contact Areas (Orthodoxy and Islam and Orthodoxy and Catholicism). Glorification of Power versus Contestation of Power“, осъществяван в рамките на междуакадемичната спогодба с Румънската академия, който *включва учени от ИИИ, ИБИ и ИИЗк*.

КМНЦ поддържа добро сътрудничество и участва в общи изследвания и инициативи и **с висшите учебни заведения в България**. Доц. д-р Д. Найденова е член на междууниверситетския център за изучаване на римското право и романистичната традиция към УНСС. Проф. д-р Вася Велинова от Центъра за славяно-византийски

проучвания „Проф. Иван Дуйчев” към СУ „Св. Климент Охридски” е част от екипа на проекта „Развитие на кирилицата от IX до XIV век в южнославянските земи: изследване и цифрово представяне”.

Не на последно място трябва да се отбележи и сътрудничеството на КМНЦ с **различни регионални музеи и институции**. Традиционно, съвместно с музея „*Земята и хората*“, е проведено тържествено честване на Успение на св. Кирил на 14.02.2025 г. На 24 април 2025 г. КМНЦ и Регионалният исторически музей – София **подписаха споразумение за сътрудничество**. То има за цел осъществяването на съвместна дейност за изследване и популяризиране на културно-историческото наследство на св. Кирил и Методий и техните ученици чрез съвместно инициативи. Сред конкретните договорени области на споразумението са: научни изследвания на Кирило-Методиевската традиция от нейното зараждане до наши дни, съвместни публикации, изложби, семинари и конференции. Двете институции ще си сътрудничат също в съвместни образователни инициативи за деца, ученици, студенти, докторанти, учители и други целеви групи. Области от взаимен интерес са също на културният туризъм, разработването на нови туристически продукти и партньорство при подаване на съвместни проекти по национални и Европейски програми. Със сключеното споразумение с РИМ – София се разраства партньорската мрежа на КМНЦ, включваща десетки научни организации, университети, училища и неправителствени организации.

През 2025 г. във връзка с работата по проекта „Развитие на кирилицата от IX до XIV век в южнославянските земи: изследване и цифрово представяне” бяха **подписани нови договори за сътрудничество с редица български и чуждестранни институции** (Манастир Зограф, Света Гора Атон; Научен архив на Българска Академия на Науките; НБКМ „Св. Св. Кирил и Методий”; Архив на Сръбската академия на науките и изкуствата; Краеведски музей Ягодина, Сърбия), като предстои разширяване на партньорската мрежа с допълнителни хранилища.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия).

Сътрудниците на КМНЦ извършват широка експертна дейност в полза на различни национални, правителствени и държавни научни и културни институции. За 2025 г. те са както следва:

- ✓ *Министерство на външните работи.* КМНЦ се включи, заедно с Българския културен институт (Скопие) в отбелязването на празника 24 май в гр. Скопие. В началото на юни 2025 г. посолството на Република България, Българският културен институт (БКИ), Институтът по славянска филология на Ягелонския университет в Краков и Православната духовна академия при Супрасълския благовещенски манастир организираха изнесен лекторат по българистика – работна среща между студенти и учени от Полша и България, сред които бяха проф. Ян Страдомски от Ягелонски университет и проф. Димо Чешмеджиев от КМНЦ;
- ✓ *Министерство на образованието.* Един от учените в Центъра – гл. ас. д-р Е. Златева участва в проекта на Националния инспекторат по образованието към Министерски съвет на тема: „Повишаване качеството на училищното образование чрез нов модел на инспектиране“. Доц. д-р М. Иванова и доц. д-р Е. Зашев са членове на *комисията за избор на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища към МОН*. През 2025 г. доц. д-р Венета Янкова (от КМНЦ) бе избрана за лектор в университета в Букурещ (Румъния). Двама от сътрудниците на Центъра са били членове на експертни комисии в МОН: доц. д-р С. Баталова като председател на *ПНЕК по Двустранно сътрудничество* и проф. д-р С. Бърлиева като член на *Национална експертна комисия за изпълнение на междуправителствените спогодби за образователен и научен обмен към МОН*. Двама от сътрудниците на Центъра (проф. д-р В. Желязкова и доц. д-р Д. Найденова) са били поканени за *рецензенти на проекти* в различни конкурсните сесии на ФНИ;
- ✓ *Министерство на туризма.* На 27 октомври 2025 г. гл. ас. д-р Е. Златева взе участие в заседанието на междуведомствена работна група за разработване на религиозно-поклоннически дестинации в България към Министерството на туризма;
- ✓ *Висши училища в страната.* Един от сътрудниците на КМНЦ (проф. д-р Д. Чешмеджиев) е бил член на три научни журита, свързани с избора на доцент в ЮЗУ „Неофит Рилски“, ПУ „Паисий Хилендарски“ и процедура за придобиване на ОНС „доктор“ във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“. Друг учен от КМНЦ (доц.

д-р К. Станев) е бил автор на „становище“ по процедура за придобиване на ОНС „доктор“ във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“;

- ✓ *Други експертни оценки.* Сътрудниците на КМНЦ участват традиционно и в изготвянето на рецензии на книги и статии за публикуване в български и международни издания. За 2025 г. тези оценки са 17. Доц. д-р Ива Трифонова е била рецензент на проект в Ученическия институт на БАН.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. – до ТРИ най-значими проекти (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор, и постигнати резултати).

1. НАЦИОНАЛНА Е-СТРУКТУРА CLADA-BG.

В рамките на Националната е-структура ClaDA-BG през 2025 г. беше довършена окончателно работата по новобългарския превод на най-обемния запазен старобългарски кирилски ръкопис, възникнал ок. средата на X в. в Източна България – Супрасълския или Ретков сборник. Четивата в него бяха снабдени с коментар на реалиите и на празниците от Пасхалния цикъл. Текстовете са предоставени на CLADA – 570 наборни страници – за обработка и включване в инфраструктурата и започна подготовката на електронното издание на сборника. Беше създаден сценарий за 3D заснемане на стенописите на Араповския манастир и създаване на виртуален маршрут, включващ цялата изобразителна програма в манастирската църква и аязмото (съвместно с ИККТ). Продължи работа по въвеждане на метаданни (доц. д-р Ц. Василев, проф. д-р С. Бърлиева) за описание на латинските кирило-методиевски извора.

2. ИЗГРАЖДАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ЦЕНТЪР ЗА ВЪРХОВИ ПОСТИЖЕНИЯ „НАСЛЕДСТВО БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001).

През месец юли 2025 г. започна работата по втората фаза на проекта за ЦВП „Наследство. Бг“ - BG16RFPR002-1.014-0011 „УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ЦЕНТЪР ЗА ВЪРХОВИ ПОСТИЖЕНИЯ „НАСЛЕДСТВО БГ“ по програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация", BG16RFPR002-1.014 - Устойчиво развитие на Центрове за върхови постижения и Центрове за компетентност.

През 2025 г. гл. ас. д-р Е. Златева много интензивно работи по разширяването на мрежата от български участници в Асоциацията „Европейски културен маршрут Кирил и Методий“, на която КМНЦ е координатор. Като национален координатор тя организира включването в Асоциацията на СУ „Св. Климент Охридски“, Националната гимназия за древни езици и култура „Св. Константин Кирил Философ“, Български културен институт в Братислава, Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ и фондация „Глаголитика“. С нейно съдействие СУ „Св. Климент Охридски“ беше включен в Университетската мрежа на Съвета на Европа. Присъединяването на повече български организации подсили позицията на България в тази международна мрежа. Проф. д-р С. Бърлиева и д-р Е. Златева взеха участие в Генералните асамблеи на Асоциацията в гр. Скопие на 20-21 май и в гр. Бърно на 19 ноември 2025 г., където участваха в изготвянето на годишния план, представиха дейността на българските участници в маршрута и техните предложения за промени в структурата на Асоциацията. На 27 октомври 2025 г. гл. ас. д-р Е. Златева взе участие в заседанието на междуведомствена работна група за разработване на религиозно-поклоннически дестинации в България към Министерството на туризма. Гл. ас. д-р Е. Златева и проф. д-р С. Бърлиева представяха Културния маршрут „Кирил и Методий“ на Съвета на Европа на 14th Advisory Forum on Cultural Routes of the Council of Europe, 22–24.10.2025 Кападокия, Турция, където получиха подновения от Съвета на Европа сертификат на маршрута и представиха албума „Последите на Кирило-Методиевите ученици: Кирило-методиевският маршрут в България – част от Европейския културен маршрут на Съвета на Европа“.

3. ННП „РАЗВИТИЕ И УТВЪРЖДАВАНЕ НА БЪЛГАРИСТИКАТА В ЧУЖБИНА“.

През 2025 г. КМНЦ продължи дейността си по ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина с оглед основната цел на програмата: изграждане на привлекателен образ на страната ни чрез засилване на интереса към българистиката в чужбина (университети, училища, културни институти и центрове, както и в различни по тип културни асоциации) и осигуряване на успешното ѝ и устойчиво развитие като научноизследователска област, свързана с българския език и литература, българската история, изкуство и култура. В рамките на образователните дейности бяха осъществени обучения и консултации за млади чуждестранни учени българисти, включително докторанти от европейски университети. Те получиха методическа и научна подкрепа при работата си върху теми от старобългаристика, кирило-методиевистиката и славянските литератури.

- ✓ Федерико Пиколо (07.02–07.06.2025 г.) – докторант в Университета в Палермо. По време на престоя си в КМНЦ той изучава активно старобългарски език (доц. д-р И. Трифонова) и съвременен български език (проф. д-р В. Желязкова). Също така той посещаваше лекции по история на руския език в СУ „Св. Климент Охридски“. В университета той изнесе лекция пред студенти по италианска филология.
- ✓ Алберто Понтироли (02–09.03.2025 г.) – докторант в университета „Ла Сапиенца“ в Рим (част от програмата му в Рим включва два семестъра престой в Карловия университет в Прага). Консултация по темата на дисертацията “Old and Middle Church-Slavonic Literature IX–XV centuries” бяха проведени с проф. д-р В. Желязкова.
- ✓ Юстина Допиерала (13–22.05.2025 г.) – докторант в Университета в Лодз. С нея бяха проведени консултации за преводите на съвременен български език, както и на други съвременни славянски езици на *Пространното житие на св. Константин-Кирил Философ* (проф. д-р В. Желязкова, доц. д-р М. Иванова).

Макар престоят на тези докторанти да беше финансиран от други източници, проведените обучения и консултации напълно съответстват на целите на програмата.

В областта на дигиталните ресурси беше завършено значително разширение на електронен научен ресурс, посветен на оригиналната старобългарска химнография (проф. д-р Б. Мирчева). Обработени бяха десетки произведения и стотици ръкописни преписи, подготвена беше библиография и концепция за онлайн представяне на материала. През периода бяха публикувани научни изследвания в български и международни издания, както и трудове, приети за печат, обхващащи теми от средновековната българска литература, кирило-методиевското наследство, културната памет и дигитална хуманитаристика. Специално трябва да се изтъкне публикацията на сборника *Paleoslavistic Studies*, съдържащ 12 статии на докторанти, постдокторанти и млади учени от различни европейски страни, резултат от проведения през септември 2024 г. в Месина, Италия *Симпозиум за млади учени*, резултат от плодотворното научно сътрудничество между КМНЦ и Университета в Месина.

Съществена част от дейността на учените от КМНЦ беше участието в международни и национални научни форуми (както в чужбина, така и в България) с доклади, представящи актуални изследвания в областта на българистиката. Специално за провеждането на Десетия международен колоквиум по старобългаристика КМНЦ подготви и експонира изложбата „В света на проф. Боню Стоянов Ангелов“ (гл. ас. д-р

Н. Ганчева, доц. д-р М. Иванова, графичен дизайн Г. Кръстева), посветена на 110-годишнината на видния български учен (откриване: 26 август 2025 г. във фойето на ЦУ на БАН). Интервю, свързано с дейността на проф. Б. Ангелов и изложбата за него даде М. Иванова в предаването „За думите“ с Венета Гаврилова на програма „Хоризонт“ (19.08.2025, 15.00 ч.).

Въпреки временните затруднения, свързани с прекъсване на финансирането, реализираните дейности в пълна степен отговарят на целите на националната програма и допринасят за нейното успешно изпълнение.

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2025 г.

2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст.

- ✓ **Софийски псалтир. Песнивец на цар Йоан Александър. София, 2025. 900 с. ISBN 978-954-9787-59-7; ISBN 978-954-9787-72-6 (epub)**

Вж. снимка 8.

Трудът представлява първо издание с изследвания на *Софийския тълковен псалтир от 1337 г.*, известен като *Песнивец на цар Йоан Александър* (1331–1371). Ръкописът, съхраняван в Научния архив на Българската академия на науките (НА-БАН 2), е забележителен по своето съдържание и оформление. Кодексът е сред най-ценните паметници на българската средновековна книжнина от среднобългарския ѝ период. Той е едновременно свидетел за културния разцвет при управлението на цар Йоан Александър и за преводаческата дейност от най-ранния период на старобългарската писмена култура, отразена в кодекса.

Основният корпус на ръкописа включва Псалтир с тълкуванията на Исихий Йерусалимски, а в средопсалмието са поместени тълкуванията на *Символа на вратата* и на молитвата *Отче наш*. В края на кодекса е поместена *Похвалата на цар Йоан Александър*, в която е отбелязана точната датировка на ръкописа. Подготвеният том предлага наборно издание на целия текст на ръкописа (НА-БАН 2), включително и на двата листа, съхранявани в сбирката на П. И. Щукин в Държавния исторически музей в Москва (ГИМ, Щук. 3).

Наборният текст е придружен от три обширни студии, които осветляват различни аспекти от историята и особеностите на *Софийския тълковен псалтир от 1337 г.* Студията на Елисавета Мусакова „Песнивецът на цар Йоан Александър – кодикология, палеография, история“ е посветена на кодикологическите и палеографските

характеристики на ръкописа, неговия физически облик, украса и състав, както и на хипотезите за мястото на произход и по-нататъшната му съдба. Авторката аргументира тезата, че *Песнивецът* е най-ранният запазен царски ръкопис на Йоан Александър и продукт на книжовна среда, различна от тази, в която са създадени останалите известни царски кодекси. Чрез съчетанието на текст и образ ръкописът е интерпретиран като израз на владетелска доктрина, легитимираща божествено утвърдената царска власт.

В студията „Песнивецът на цар Йоан Александър – правописни особености“ Цветомира Данова извършва съпоставителен анализ на правописа на четиримата кописи, участвали в изработването на кодекса. Изследването разкрива както общи за епохата характеристики, така и индивидуални правописни навици, което позволява да бъдат разграничени четири отделни правописни системи в рамките на един и същи ръкопис. Отбелязано е, че правописът е непоследователен и все още некодифициран, което съответства на предвтимиевия етап от развитието на среднобългарската правописна норма. Изследването допринася за по-точното характеризиране на среднобългарските правописни типове и на книжовната практика в първата половина на XIV в.

Студията на Ивона Карачорова „Песнивецът на цар Йоан Александър от 1337 г. – съдържание на ръкописа, редакционна принадлежност на псалтирния текст, към изучаването на лексиката и превода на тълкуванията“ е посветена на съдържанието и текстовата характеристика на псалтирния текст, както и на анализа на превода и лексиката на тълкуванията. Авторката отбелязва, че псалтирният текст принадлежи към архаичната редакция и представлява авторитетен препис от XIV в., свидетелстващ за нейното продължително разпространение. Лексикалният и преводаческият анализ разкрива значителен брой гръцки заемки, прабългаризми и ненормирана преводаческа практика, характерни за ранните старобългарски преводи. Липсата на ясно разграничение между непреславска и преславска лексика, както и преобладаването на кирило-методиевски елементи, позволяват преводът на тълкуванията да бъде датиран в края на IX – началото на X в., преди утвърждаването на нормите на Преславската книжовна школа.

Изданието на *Софийския тълковен псалтир от 1337 г.* и съпътстващите го изследвания предоставят необходимата основа за бъдещи проучвания върху текстовата история на Псалтира и ранната славянска екзегетическа традиция и поставят нов етап в научното изследване на самия кодекс.

2.2. ЕДНО най-значимо научно-приложно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст.

- ✓ **Международна научна конференция „Християнските мисии през Европейското средновековие и тяхното интелектуално наследство. История, представи, идеи“ / “Christian Missions in the European Middle Ages and their Intellectual Heritage. History, Notions, Ideas”.** Организационен комитет: А. Бобев, В. Желязкова, Д. Найденова, Е. Джевиецка, М. Рипаранте, С. Баталова. Вж. снимка 9.

Между 21 и 24 май 2025 г. в София се проведе международната научна конференция „Християнските мисии през Европейското средновековие и тяхното интелектуално наследство. История, представи, идеи / Christian Missions in the European Middle Ages and their Intellectual Heritage. History, Notions, Ideas“, организирана от КМНЦ. Форумът беше посветен на 1140-годишнината от смъртта на св. Методий – апостол на славяните, както и на ключовото значение на християнизацията на славянския свят за културната и интелектуалната история на Европа. В конференцията взеха участие над 60 учени от повече от 15 държави, сред които България, Италия, Германия, Австрия, Полша, Чехия, Словакия, Румъния, Украйна, Русия, Литва, Сърбия, Северна Македония и САЩ. Представени бяха изследователи от академични институти, университети и научни центрове, включително водещи специалисти в областта на медиевистиката, славистиката, византологията, богословието, историческата антропология и културологията. Част от докладите бяха изнесени дистанционно чрез онлайн участие, което допълнително разшири международния обхват на форума. Работата на конференцията беше организирана в десет научни сесии, разпределени в рамките на четири дни. Програма на конференцията:

https://www.kmnc.bg/wp-content/uploads/2025/05/Final-programme_KMNC.pdf

Една от основните цели на конференцията бе да разчупи традиционния историографски разказ, в който мисионерството се свежда до политически решения или институционални рамки и да предложи по-нюансиран поглед, отчитащ интелектуалната и културната динамика на процеса. Тя показа, че разглеждането на християнските мисии е сложен културен процес, в който се преплитат религиозни, интелектуални, езикови и социални измерения. В представените изследвания мисионерството не беше мислено само като акт на покръстване или институционална дейност, а като продължителен процес на създаване и предаване на знание, символи и модели на мислене. Много от докладите показаха как преводът на библейски, литургични и богословски текстове

функционира като форма на мисия – не просто пренасяне на текст от един език на друг, а активен акт на културна адаптация. Чрез филологически и текстологически анализи бяха предложени нови наблюдения върху ранните славянски преводи, върху предаването на гръцката терминология и върху формирането на книжовни традиции, които имат дълготрайно влияние върху средновековната и по-късната култура. Друг важен акцент беше поставен върху взаимодействието между текст, образ и ритуал. Докладите, посветени на иконографията, химнографията и литургичните практики, показаха как мисионерските идеи се „превеждат“ не само в думи, но и в образи и ритуални действия. Този подход позволи да се проследи как християнските послания достигат до различни общности и как се утвърждават в колективната памет. В редица изследвания мисионерството беше разгледано и през призмата на идентичността и другостта. Анализирани бяха представите за „езичника“, „чуждия“ или „друговерния“, както и начините, по които тези образи участват в изграждането на собствената християнска идентичност. Съществено място зае и темата за паметта и наследството – как средновековните мисии се помнят, преосмислят и използват в по-късни епохи, включително в модерната историография, националните културни наративи и съвременните научни дискусии.

Представените изследвания на конференцията показаха, че мисиите не просто „налагат“ общохристиянски модели, а ги преобразуват в диалог с местните традиции, езици и социални структури. Именно в този диалог се раждат устойчиви културни форми, които продължават да действат далеч отвъд Средновековието.

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНТО

Научната и популяризаторска дейност на КМНЦ е добре разпознаваема както у нас, така и в чужбина. КМНЦ е част от няколко международни научни мрежи: Balkan History Association, Pax Byzantino-Slava, Byzantine Thessaloniki, Асоциация за Европейски културен маршрут „Св.св. Кирил и Методий“, Злин. Ежегодно в КМНЦ се обучават чуждестранни специализанти по различни програми. Тази година те бяха трима (от Полша и Италия): Федерико Пиколо, Алберто Понтироли, Юстина Допиерала (вж. по-горе).

През 2025 г. учени от КМНЦ (проф. д-р В. Желязкова, доц. д-р Д. Найденова, доц. д-р Т. Илиева и ас. М. Рипаранте) работиха по проекта „Право, Език. Дидактически сборници. Юридически наративни текстове в българската и словашката култура от X до XVIII век“ (ръководител: доц. д-р Д. Найденова), който е разработван съвместно с

Института по славистика на САН „Ян Станислав” (ръководител от словашка страна: проф. Петър Женюх) в рамките на междуакадемичната спогодба със Словашката академия на науките. Цел на проекта е езиковото, палеографско и културно-антропологично изследване на юридически, библейски, реторически и философски текстове, част от средновековната българска и словашка литературна традиции, както и на паметници, свързани с нематериалната култура и правното съзнание, представящи правните институти в тяхната естествена историческа среда в отговор на актуалните научни потребности и препоръки за създаване на ново знание на основата на свободния достъп и отворената наука. По проекта бяха реализирани две публикации (доц. д-р Д. Найденова и доц. д-р Т. Илиева).

КМНЦ има сключени договори с 10 университета – в Атина, Белград, Варшава, Гизен, Лодз, Краков, Месина, Неапол, Нитра и Солун по програмата на ЕС за подкрепа на образованието, обучението, младежта и спорта в Европа „Еразъм+“. В рамките на програмата гост на КМНЦ в периода 21–25 юли 2025 г. бе госпожа Агниешка Бертман-Виежховска – ръководител на Административното бюро на ректора на Ягелонския университет в Краков. По време на своя престой тя проведе срещи с член-кореспондент проф. д.биол. н. Евдокия Пашева – заместник-председател на Българската академия на науките, с проф. д-р Веселка Желязкова – директор на КМНЦ и сътрудници на Центъра. Бяха обсъдени следните теми: възможности за сътрудничество между Ягелонския университет и Българската академия на науките; форми на научно, административно и културно сътрудничество между филологическите звена на Ягелонския университет и учените в КМНЦ, активно използване на програмата „Еразъм+“. В рамките на своето посещение госпожа Бертман-Виежховска бе поканена на визита в Президентството от вицепрезидента госпожа Илияна Йотова, на която бяха обсъждани бъдещи ангажименти, включително и такива, свързани с Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“. От страна на КМНЦ бяха осъществени 4 мобилности с цел изнасяне на лекции – в Месина, Италия (гл. ас. д-р Т. Григорова), в Неапол, Италия (доц. д-р Д. Найденова и доц. д-р С. Баталова) и в Краков, Полша (проф. д-р В. Желязкова).

През 2025 г. проф. д-р В. Желязкова бе избрана за председател на Библейска комисия към Международния комитет на славистите. Трябва да се отбележи, че **за пръв път българин е избран** за председател на комисия към Международния комитет на славистите.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ

През 2025 г. бе потвърдена акредитацията на докторската програма „История на България (кирилометодиевистика)“ с обща оценка 9.05.

Докторанти на КМНЦ

През 2025 г. в КМНЦ са обучавани трима докторанти:

- ✓ В специалност „Българска литература (кирилометодиевистика)“ – Марта Рипаранте (Италия). Научни ръководители: доц. д-р М. Скарпа и проф. д-р В. Желязкова;
- ✓ В специалност „История на България (кирилометодиевистика)“ – Йоанна Маркова. Научен ръководител: доц. д-р К. Станев;
- ✓ В специалност „Български език (кирилометодиевистика) – Марияна Николова. Научен ръководител: доц. д-р Т. Илиева.

През 2025 г. в специалност История на България (кирилометодиевистика) бе зачислен нов докторант в задочна форма на обучение – Елена Дяконова с научен ръководител доц. д-р И. Трифонова и тема на дисертацията: „Кореспонденцията на академик Стефан Младенов, съхранена в Научния архив на Българската академия на науките, като извор за историята на българската хуманитаристика между двете световни войни“.

Проведени лекционни курсове за специализанти

През 2025 г. в КМНЦ се обучаваха трима специализанти (вж. по-горе). Федерико Пиколо, докторант в Университета в Палермо е посещавал курс по старобългарски език (доц. д-р И. Трифонова) и съвременен български език (проф. д-р В. Желязкова).

Проведени лекционни курсове към ЦО-БАН

Доц. д-р С. Баталова е провела курс по Латински език за начинаещи с двама докторанти на Института по философия и социология – Галина Йотова и Юлияна Хичева. Доц. д-р Д. Найденова е провела курс „Извън границите на средновековното общество“ с докторант Галина Терзиева, СУ "Св. Климент Охридски", катедра по Кирилометодиевистика.

През 2025 г. учените от КМНЦ заявиха три нови курса към ЦО-БАН: „Поствизантийска гръцка епиграфика“ (доц. д-р Ц. Василев), „Латинска палеография“ (доц. д-р Ц. Василев) и „Библейски гръцки език: принципи и техники на старобългарския превод“ (доц. д-р Т. Илиева).

Подготвяне на университетски курсове в бакалавърска и магистърска степен на обучение в българските университети

През 2025 г. двама учени от КМНЦ (доц. д-р И. Трифонова и гл. ас. д-р Т. Григорова) са водили курсове за бакалаври и магистри в два университета: СУ „Св. Кл. Охридски“ и ПУ „Паисий Хилендарски“.

Подготвяне на лекционни курсове в чуждестранни университети

През 2025 по програма „Еразъм+“ проф. д-р В. Желязкова, доц. д-р С. Баталова, доц. д-р Д. Найденова, и гл. ас. д-р Т. Григорова са провели по 8 часа лекции съответно в: Ягелонския университет, Краков; университета “L’Orientale”, Неапол; университета „Federico II“, Неапол и университета в Месина.

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ (до 1/2 стр.)

НЕПРИЛОЖИМО ЗА КМНЦ

5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина;

5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми; данни за полученото срещу това заплащане; данни за реализираните икономически резултати във фирмите (работни места, печалба, производителност, дял на новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО

КМНЦ НЕ ОСЪЩЕСТВЯВА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ

6.1. Осъществяване на съвместна стопанска дейност с външни организации и партньори /продукция, услуги и др., които не представляват научна дейност на звеното/, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина.

6.2. Отдаване под наем на помещения и материална база.

6.3. Сведения за друга стопанска дейност.

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНТО ЗА 2025г.

Основната дейност на КМНЦ е научна. Щатният състав е 27 броя, 22 от които са научноизследователски.

Разходите извършени през 2025 г. възлизат на 1 690 559 лв. и са разпределени както следва:

- 1 243 090 лв. са изразходвани за изплащане на възнаграждения, обезщетения и социални на работници и служители, назначени по трудови правоотношения, което представлява 73.53% от общо разходваните средства през годината (в т.ч. 5 168 лв. по проект ОП „Наследство БГ-2“ и др. проекти);
- 10 276 лв. са изразходвани за изплащане на възнаграждения на персонал, нает по извънтрудови правоотношения, което представлява 0.60 % от общо разходваните средства през годината (в т.ч. и по проекти);
- 187 219 лв. са изразходвани за задължителни осигурителни вноски за сметка на работодателя, което представлява 11.07% от общо разходваните средства през годината (526 лв. по проект ОП „Наследство БГ-2“ и др. проекти);
- 117 486 лв. са изразходвани за изплащане на разходи с характер на издръжка, като: материали; вода, горива и енергия; разходи за външни услуги (с изключение на разходите за печат на издания); разходи за командировки в страната и разходи за командировки в чужбина, разходи за членски внос, разходи за такси и лихви което представлява 6.94% от общо разходваните средства през годината (4811 лв. по проект ОП „Наследство БГ-2“ и др. проекти);
- 1 227 лв. са изразходвани за изплащане на стипендии на докторанти, което представлява 0,10 % от общо разходваните средства през годината;
- 68 968 лв. са изразходвани за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи: компютри, хардуер и стопански инвентар, което представлява 4.07% от общо изразходваните средства през годината (в т.ч. и по проекти);
- 53 813 лв. са изразходвани за плащане на текущ ремонт (в т. ч. 95 733 лв. за предоставените нови помещения и др. активи, а са възстановени от БАН Администрация 41 920лв. за покриване на част от разходите за ремонт на новите помещения) което представлява 3.18% от общо изразходваните средства през годината;
- 8 203 лв. са изразходвани за отпечатване на издания. което представлява 0,50 % от общо разходваните средства през годината;
- 277 лева са изразходвани за заплащане на данък върху приходите по ЗКПО за 2025г., което представлява 0.01% от общо разходваните средства през годината.

Приходите за 2025 г. са 1 632 861 лв., от тях:

- 1 442 115 лв. – Утвърдена субсидия;
- 190 746 лв. – Собствените приходи, в т.ч.:
 - 10 263 лв. – от продажба на издания;
 - 450 лв. – от обучение на докторанти;
 - 180 033 лв. – от Проекти, в т.ч.:
 - 9 400 лв. – Финансиране от ФНИ МОН – БНП за 2026 г.;
 - 52 000 лв. – ННП Българистика;
 - 2 934 лв. – ЕБР;
 - 45 000 лв. – По проект ОП КЛаДа;
 - 19 754 лв. – Споразумение с МОН – изпращане на лектор по български език в Румъния
 - 50 945 лв. – Наследство БГ2 ПНИИДИТ

8. ИЗДАТЕЛСКАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО

През 2025 г. в издателското звено бяха редактирани, подготвени за печат и представени с метаданни и пълнотекстово на сайтовете на КМНЦ, *Palaeobulgarica* и всички международни бази данни, в които се индексират изданията на Центъра, следните издания:

- ✓ Списание *Palaeobulgarica*, кн. 1, 2, 3, 4 за 2025 г. с общ обем 698 с., както и специално юбилейно издание, посветено на проф. Славия Бърлиева, публикувано като приложение към четвърта книжка на списанието с обем 816 с. Библиографски данни на специалното издание:
Loqui diversis linguis nolite prohibere. Сборник в чест на професор Славия Бърлиева. Съставители Мая Иванова, Мария Тотоманова-Панева, Цветан Василев (= *Palaeobulgarica*, 49 (2025), 4. Специално издание). София: КМНЦ, 2025. ISSN 0204-4021, ISBN 978-954-9787-73-3.
- ✓ Изследване и издание на среднобългарския паметник *Песнивец на цар Йоан Александър*:
 Данова, Цв., Е. Мусакова, И. Карачорова. Софийски псалтир. Песнивец на цар Йоан Александър. София: КМНЦ, 2025. 900 с. ISBN 978-954-9787-59-7
- ✓ Сборник с докладите от международен симпозиум за млади учени, чиито изследвания са в областта на славистичната медиевистика. Форумът е проведен в Месина през септември 2025 г.

Scarpa, M., V. Zhelyazkova, M. Riparante, I. Karafillidis, M. T. Badolati (eds.). Paleoslavistic Studies. Proceedings of the International Symposium for Young Scholars in Medieval Slavonic Studies (Messina, 4–6 September 2024). Cyrillo-Methodian Research Centre – University of Messina Department of Ancient and Modern Civilisations. Sofia–Messina, 2025. ISBN 978-954-9787-74-0.

Изданията са представени на сайтовете на КМНЦ (<https://www.kmnc.bg/>) и списание Palaeobulgarica (<https://palaeobulgarica.eu/>). Те са представени и се разпространяват по електронен път на платформата на Central and Eastern European Online Library (CEEOL) (<https://www.ceeol.com/>), както и в други престижни електронни бази данни, достъпни онлайн. Включени са в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране на НАЦИД. Списание Palaeobulgarica е индексирано в наукометричните бази данни Scopus и Web of Science.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНОТО

Като академично специализирано звено КМНЦ няма свой научен съвет. С решение на УС на БАН всички въпроси, свързани с административната и научна дейност на КМНЦ се разглеждат от **НС на ИИИ**.

10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА В ЗВЕНОТО – посочва се линк към сайта на звеното, където е качен правилника.

http://www.kmnc.bg/files/PDF/Pravilnik_za_vatreshnia_trudov_red_-_KMNC-BAN.pdf

11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ

БАН	Българската академия на науките
ВНЕК	Временна национална експертна комисия към Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката
ИБЕ	Институт за български език
ИБЦТ	Институт по балканистика с център по тракология
ИИИЗк	Институт за изследване на изкуствата
ИИИ	Институт за исторически изследвания
ИЛ	Институт за литература
КМНЦ	Кирило-Методиевски научен център към Българската академия на науките

МОН	Министерство на образованието и науката
НА-БАН	Научен архив на БАН
НБКМ	Национална библиотека „Св. Кирил и Методий“
НИГГГ	Национален институт по Геофизика, Геодезия и География – БАН
НМ	Национален музей
ОС	Общо събрание
ПНЕК	Постоянна национална експертна комисия към Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката
ПУ	Пловдивски университет
САН	Словашка академия на науките
СУ	Софийски университет
ТУ	Технически университет
УНСС	Университет за национално и световно стопанство
УС	Управителен съвет
ФНИ	Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката
ШУ	Шуменски университет